

Mensbeelden en ethiek

Zoektocht naar goed leven

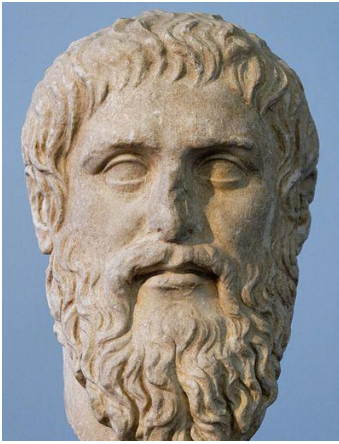
Pieter van Stiphout

Inhoudsopgave

Vooraf.....	3
Deel I. Mensbeelden en ethiek	5
1. De verscheidenheid van mensen en van mensbeelden.....	6
2. De mens als wezen van goed en kwaad	8
3. De mens als zich ontwikkelend individu.....	13
4. De mens als product en vormgever van zijn omgeving	19
5. Wat is ethisch goed handelen?	26
6. Hoe kan je een daad moreel beoordelen?.....	34
<i>Deel II. Ethisch-maatschappelijke vraagstukken</i>	<i>42</i>
7. Levensstijl: you only live once?.....	43
8. Mooi zijn: de waarde met steeds hogere normen?	50
9. Sporthelden: hoeveel is ons de eeuwige roem waard?.....	57
10. Reclame: Tot hoever mag de verleiding gaan?	64
Deel III. Ethische afwegingen over leven en dood	74
11. Doodstraf: mogen we beschikken over “slecht” leven?.....	75
12. Overbevolking: mogen we beschikken over voorkomen van leven?	82
13. Tienerzwangerschap: mogen we beschikken over een beginnend leven?	88
14. Genetische manipulatie: mogen we beschikken over een leven in ontwikkeling?	95
15. Euthanasie: mogen we beschikken over een eindigend leven?..	102
16. Dood, het laatste stadium van innerlijke groei?	106

3. De mens als zich ontwikkelend individu

Godsdiensten zien de mens als een mix van goed en kwaad. Mensbeelden kunnen ook op niet-godsdienstige wijze vorm krijgen. Wat goed of kwaad is hangt af van je houding tegenover de ander. Je kunt kijken naar wat goed is voor de ander, maar je kunt ook kijken wat goed is voor jezelf en daarna kijken wat goed is voor de ander. We bekijken de mens vanuit het “Ik-perspectief”. Goed en kwaad krijgen een andere lading. Je doet kwaad als je jezelf tekort doet.

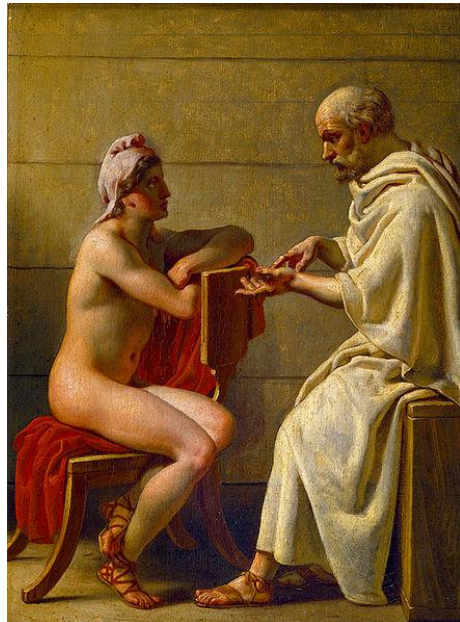
Plato (ca. 370 v. Chr.).

Filosofie om te komen tot een hoger niveau
Volgens de Griekse filosoof *Plato* (427-347 v. Chr.) wordt de mens getrokken door twee dominerende krachten. Aan de ene kant wordt hij naar het tijdelijke, materialistische leven getrokken, aan de andere kant wil hij meer bereiken, namelijk het eeuwige geestelijke leven. Volgens Plato moet de mens actief zoeken naar het hogere. Dat kan door de filosofie.

Filosofie betekent

in de tijd van Plato het ontwikkelen van wijsheid, kennis van de wereld om je heen en kennis van het goddelijke. Als mens heb je een bewustzijn en dat moet je gebruiken. In de *parabel van de grot* beschrijft Plato hoe een mens als een levenslang vastgeketende in de grot slechts afbeeldingen van de werkelijkheid kan zien als schaduwen aan de muur.

De parabel begint met een aantal mensen die hun hele leven in een grot wonen. Ze hebben hun hele

Socrates stelt vragen.

8. Mooi zijn: de waarde met steeds hogere normen?

Tegenwoordig wil bijna iedereen mooi zijn. Dat was vroeger ook zo, maar andere dingen waren toen belangrijker, zoals eten om te kunnen overleven. Ook kindersterfte was vroeger normaal. Er werden veel meer mensen met een handicap geboren. In de tijd van het Romeinse Rijk werden veel mensen blind, kreupel of melaats geboren. Naarmate we in de laatste eeuwen rijker werden en machines ons werk grotendeels over konden nemen, konden we ons steeds meer richten op de leukere dingen in het leven. Niet alleen werd het aantal gehandicapten minder, maar we konden ons ook richten op luxe dingen. Dingen die we eigenlijk niet nodig hebben, maar alleen hebben omdat we dat prettig vinden. Daar hoort schoonheid ook bij. De vraag is welke invloed dit heeft op ons. Maakt het streven naar of het bereiken van schoonheid ons gelukkiger? Maar ook: tot hoe ver mogen we gaan?

Rubens, zag mollige vrouwen als een schoonheidsideaal.

Sarah: beperkt houdbaar?

Sarah is een succesvol documentairemaakster en was vroeger een fotomodel. Ze heeft een interessante studie gedaan. Ze is 33 jaar, heeft een lieve echtgenoot en leuke kinderen. Toch maakt Sarah zich zorgen. Ze begint rimpels te krijgen. Haar huid veroudert. Ze wordt niet meer nagefloten. Het zekere gevoel van vroeger begint om te slaan in onzekerheid. Ze ziet iedere dag door mannen begeerde mooie vrouwen. Vroeger werd zij ook begeerd, maar dat wordt nu steeds minder.

9. Sporthelden: hoeveel is ons de eeuwige roem waard?

Geef het volk brood en spelen, dan is het tevreden, zo sprak de populaire Romeinse keizer Gracchus rond 123 voor Chr. Veel keizers volgden zijn voorbeeld. Ze hadden gladiatoren, wagenmenners en andere sporthelden. Ze hadden mensen die konden sterven in de arena. Het volk was tevreden, ook de 25% arme Romeinen, want er was gratis eten tijdens de gratis spelen. Het volk kwam niet in opstand tegen de heersende elite. Het volk kon in de arena beslissen over leven en dood. Ook in onze tijd heeft het volk behoefte aan sporthelden. Winnaars krijgen de heldenstatus, verliezers kunnen worden afgeschilderd als schlemielen of pechvogels. Ze hebben lang getraind, zijn ver gekomen, maar hebben de eeuwige roem net niet gehaald. Heeft rechtvaardigheid een prijs?

Paardenrace in Duitsland.

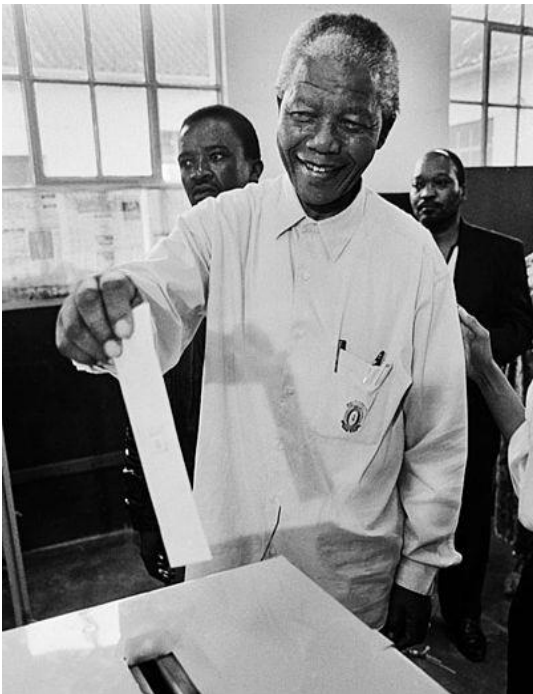
De paardenraces

In de sport gaat veel geld om. Bij het paardenrennen is bij de finish het verschil tussen het eerste en het tweede paard soms maar een neuslengte. Soms is het verschil alleen te zien met een fotofinish. De winnaar krijgt de grote prijs. De tweede prijs is al snel minder dan de helft van de eerste prijs. De derde krijgt nog minder en de overige deelnemers zijn bijna figuranten. Wij zijn allemaal gericht op de winnaar. Zo gaat het ook in veel andere sporten. De winnaars zijn onze

grote helden. We spreken hen met veel respect aan, lezen boeken over hun leven en proberen hun geheim te ontrafelen.

10. Reclame: Tot hoever mag de verleiding gaan?

We leven in een wereld waarin we met het grootste gemak bijna alles te weten kunnen komen. De vraag is echter wat we willen weten. Er is zoveel informatie; die is voor een normaal mens niet te bevatten. Er moet geselecteerd worden. De makers van de internetpagina's, de kranten, het televisie- en radiojournaal moeten deze selectie maken. We hebben er zelf weinig tijd voor. De selectie wordt gemaakt op grond van algemeen aanvaarde opvattingen en onderwerpen die mensen bezighouden. Die algemeen aanvaarde onderwerpen en interesses veranderen voortdurend. De laatste jaren is er meer interesse voor moordzaken dan 50 jaar geleden, toen de opbouw van ons land en de buitenlandse politiek het nieuws veel meer beheersten. De invloed van de media gaat verder dan algemene informatie. De films die we bekijken, de reclames die we zien, ze zijn allemaal van invloed op ons denken en voelen. Aan films en reclames wordt veel geld uitgegeven. Welke invloed hebben ze?

Nelson Mandela stemt in 1994.

Free Nelson Mandela

Toen in het voorjaar van 1984 The Specials met een liedje over Nelson Mandela kwamen, had het grote publiek nog niet van hem gehoord. Veel mensen wisten wel dat in Zuid-Afrika werd gediscrimineerd, maar er waren wel meer verkeerde dingen in de wereld. Kleine groepen protesteerden tegen apartheid in Zuid-Afrika, maar het waren protesten zoals die ook veel te horen waren over andere landen. Al enkele jaren lieten dominee Boesak en bisschop Tutu aan het Westen horen hoezeer de zwarte bevolking in de wetgeving van Zuid-Afrika werd achtergesteld. Het liedje van de Specials over

11. Doodstraf: mogen we beschikken over “slecht” leven?

Iedere keer als iemand een grote misdaad heeft gepleegd, pleiten er mensen voor het (her)invoeren van de doodstraf. In een land als de Verenigde Staten is de doodstraf vaak onderwerp van discussie, omdat enkele staten de doodstraf toepassen, terwijl in andere staten de doodstraf verboden is. Hoewel in Nederland en België de doodstraf is afgeschaft, stak de discussie de kop weer op toen in 1996 bleek welke misdaden Marc Dutroux op zijn geweten had. Mogen we beschikken over een “slecht” leven? Mogen we misdadigers die berouw hebben van hun fouten na een lange tijd een nieuwe kans geven?

Misbruik en verhongeren van kinderen

Sabine Dardenne wordt op 28 mei 1996 door twee mannen van haar fiets in een busje getrokken. Ze brengen haar in een koffer naar een woning van Dutroux. Daar wordt zij 80 dagen lang door Dutroux vastgehouden, mishandeld en verkracht. Sabine verblijft de meeste tijd in een kleine ruimte, die door een zware betonnen deur is afgescheiden van de kelder onder het huis. Op de grond ligt een oud vies matras en aan de muur hangen twee lampjes. Regelmatig neemt Dutroux haar mee om haar te misbruiken. Dutroux maakt haar wijs dat hij door haar te ontvoeren haar leven heeft gered. Van de brieven die Dutroux haar toestaat aan haar ouders - die volgens hem niet bereid zijn om losgeld te betalen - te schrijven, heeft de politie een aantal in het huis teruggevonden. Op enig moment vraagt Sabine Dutroux 'een vriendin'. Zij kan niet langer tegen de eenzaamheid. Later op 6 augustus, wordt Laetitia door Dutroux ontvoerd. Haar ontvoering zal uiteindelijk leiden tot hun ontdekking en bevrijding.

Later bleek dat Dutroux nog meer misdaden had begaan. Hij had eerder twee meisjes, An en Eefje, ontvoerd en hen ook in de kelder gestopt. In de periode dat ze opgesloten waren heeft Dutroux enkele weken in de gevangenis moeten zitten en zijn An en Eefje gestorven van honger en dorst. De vrouw van Dutroux, Michelle Martin, wist ervan, maar heeft niets gedaan. Volgens de rechter is zij medeplichtig, al heeft ze niemand mishandeld.

Marc Dutroux heeft in het openbaar geen spijt van zijn daden getoond. Michelle Martin heeft wel veel spijt van haar passieve en zwijgzame houding. In juli 2012 is in België een discussie losgebarsten over de vrouw van Marc Dutroux. Ze heeft haar berouw mondeling en schriftelijk bevestigd. Haar periode van gevangenschap is voorbij en ze wil de rest van haar leven in een klooster slijten. Ze zegt bekeerd te zijn tot het christendom.

12. Overbevolking: mogen we beschikken over voorkomen van leven?

Al jaren wordt erover gesproken. De wereld is overbevolkt. We zijn met meer dan 7 miljard mensen op de aarde en er komen jaarlijks ongeveer 75 miljoen mensen bij. Er komt een dag dat de aarde protesteert tegen dit grote aantal. Eigenlijk gebeurt het al, maar nu worden nog maar kleine groepen mensen getroffen. Enkele voorbeelden: Bij Canada zijn hele stukken in de zee leeggevestigd en al jaren wil de visstand niet naar een minimumniveau terugkeren. Het probleem is jarenlang onderschat. Een ander voorbeeld is het booreiland van BP dat voor de Amerikaanse kust in 2010 gedeeltelijk is ontploft en de Golf van Mexico vervuult. Of de olievervuiling van Shell in Nigeria. Het opruimen duurt vele jaren en kost miljarden dollars. Wat mogen we doen om de aarde leefbaar te houden?

Dhaka in Bangladesh, vervuild en overbevolkt.

Onze rijkdom hangt af van olie en gas

We kunnen wel boos zijn op Shell of BP, maar we zijn met zijn allen afhankelijk van olie en gas. Olie levert ons niet alleen benzine, maar ook een groot aantal plastics die we in de meeste producten gebruiken. Een groot deel van onze welvaart is afkomstig van de olie. Steeds meer mensen maken gebruik van die olie en er komt een dag dat die opdraait. We zijn wel bezig met alternatieve energie, maar de behoefte aan energie is zo groot, dat dit onvoldoende lijkt. We moeten wachten op de grote technologische innovatie. Door de grote vraag naar olie zal de olieprijs stijgen. Bovendien moet de olie in toenemende mate worden gezocht op moeilijk winbare plaatsen, zoals op 2 kilometer

diepte in de oceaan, of op de Noordpool als het ijs gesmolten is, of in moeilijk ontginbare gesteenten. Hetzelfde geldt voor andere grondstoffen.

13. Tienerzwangerschap: mogen we beschikken over een beginnend leven?

De gemiddelde Nederlandse vrouw is ongeveer 29 jaar als het eerste kind wordt geboren. Mannen zijn ouder. Veel mensen willen eerst genieten van de vrijheid als ze jong zijn en pas kinderen als het leven op orde is. Je wilt pas een kind hebben als je een sterk verlangen naar een kind hebt, want je weet dat de verantwoordelijkheid voor een kind erg groot is. Als je een jonge moeder of vader bent, komen er allerlei problemen om de hoek kijken. Wat moet je doen als het kind ongepland is en je er niet klaar voor bent? Een ongeboren kind laten doden is moeilijk, maar het kind laten komen is dat ook. Je staat voor een dilemma. De waarden die in de economische optiek belangrijk zijn, botsen met de ethische waarden.

Geen seks betekent geen zwangerschap.

Het krijgen van kinderen

Voor veel vrouwen is het krijgen van een kind een van de mooiste dingen die ze mee kunnen maken in hun leven. Ze hebben een vaste relatie en samen met die partner staan ze sterk om het kind zo goed mogelijk op te voeden. Ze hebben zich goed voorbereid, gaan een babykamer inrichten in hun huis en vertellen er veel over aan vrienden en

vriendinnen. Voor een kind dat niet gewenst is, is het een ander verhaal. De droom lijkt te veranderen in een nachtmerrie, vooral als de moeder tiener is.

De lastige start voor het kind

Iedereen weet dat kinderen krijgen op een jonge leeftijd heel problematisch kan zijn. Meestal zit je nog op school en weet je nog niet wat je later wilt gaan doen. Wil je later een mooie baan krijgen, dan zul je een vervolgopleiding moeten doen. Dat kost veel geld en tijd. Een diploma halen doe je niet zomaar. Als je dan een kind hebt, wordt het erg moeilijk om de opleiding met grote inzet te gaan volgen. Dat betekent dat je eenvoudigere minder goed verdienende banen kunt krijgen. Als je ouders niet meehelpen

We hebben allemaal onze mening over de werkelijke aard van onze medemensen. In hoeverre is de mens goed of kwaad? Is de mens als een wolf voor de ander of juist niet? Je mensbeeld is bepalend voor je handelen. Wanneer handel je goed en wanneer niet? Welke invloed hebben ons mensbeeld en onze ethische opvattingen op ons schoonheidsideaal, sportheldenverering en onze levensstijl? Zijn we helemaal vrij in ons doen en laten? En welke invloed hebben de stroom reclames? Is het “*you only live once*”?

Vraagstukken over leven en dood, zijn nog ingewikkelder. Bij abortus, euthanasie, zelfmoord, doodstraf, overbevolking en genetische manipulatie, moeten we onherroepelijke keuzes maken. In hoeverre zijn we beginselvast in onze opvattingen of laten we ons leiden door de omstandigheden?

Ons leven is een zoektocht en zit vol vragen en antwoorden. We moeten balanceren tussen de waan van de dag en het langdurige perspectief.

